

До того ж, як наголошує Європейський суд з прав людини, п. 4 ст. 5 Конвенції вимагає в першу чергу наявність незалежного правового засобу, за допомогою якого особа, яка утримується, має можливість негайно постати перед суддею, який визначить законність триваючого утримання (Рішення по справі Горшков проти України від 8 листопада 2005 р.).

Як зазначають автори Посібника Європейського суду з прав людини та Ради Європи зі статті 5 Конвенції про захист прав та основоположних свобод судовий контроль за затриманням повинен бути автоматичним і не може залежати від попередньої заяви затриманої особи (Рішення по справі Маккей проти Сполученого Королівства від 3 жовтня 2006 р.; Рішення по справі Варга проти Румунії від 01 липня 2008 р.; Рішення по справі Віорел Бурзо проти Румунії від 30 вересня 2009 р.). Автоматичний характер судового контролю необхідний для досягнення мети цього положення, оскільки особа, яка була піддана жорстокому поводженню, може бути нездатна подати заяву до суду про перегляд правомірності її ув'язнення. Це так само стосується і інших вразливих категорій арештованих, наприклад, осіб з психічними розладами або осіб, які не володіють мовою, якою спілкується посадова особа, наділена судовою владою (Рішення по справі Маккей проти Сполученого Королівства від 3 жовтня 2006 р.; Рішення по справі Ладент проти Польщі 18 червня 2008 р.).

Вище викладені положення свідчать про необхідність подальшого наукового дослідження механізму забезпечення прав затриманого в кримінальному провадженні, передбаченого КПК України, та його оцінки з точки зору відповідності європейським стандартам.

О. М. Шпакович,

*доктор юридичних наук, доцент кафедри порівняльно і європейського права
Інституту міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

«ВЛАСНЕ ПРАВО» ЯК ЕЛЕМЕНТ МЕХАНІЗМУ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Нарізі питання про право міжнародних організацій і його природа є дискусійним в теорії міжнародного права. Між вченими все ще залишаються розбіжності у поглядах на юридичну природу і структуру права міжнародних організацій. На погляд Г. Тункіна, діяльність міжнародних організацій регулюють: 1) норми загального міжнародного права; 2) норми статутів організацій; 3) норми міждержавних договорів, що стосуються правового положення декількох або однієї міжнародної організації; 4) норми міжнародних договорів, укладених організацією з державами і іншими міжнародними організаціями. Частиною права міжнародних організацій як галузі міжнародного права є всі норми, за виключенням норм загального міжнародного права; 5) норми, що створюються самою міжнародною організацією (правила процедури, діяльність органів і т.п.), тобто, норми, що стосуються функціонування самої організації є міжнародно-правовими і є частиною права міжнародних організацій. Норми, що регулюються відносини міжнародної організації і її службовців належать до особливої категорії. Це міжнародно-правові норми особливої властивості, не є частиною міжнародного права, і, відповідно, частиною права міжнародних організацій. Ці норми складають особливу частину міжнародної юридичної системи [1, с. 65].

Т. Циганкова, Т. Гордєєва виділяють три групи норм: 1) внутрішнє право («власне право») – правила процедури, статус персоналу, фінансові питання і т.п.; 2) зовнішнє право – відносини з іншими міжнародними організаціями, відносини з країною перебування та т.п.; 3) норми, що забезпечують участь МО у процесі міжнародної нормотворчості [3, с. 22-23]. З таким поглядом не можна погодитися, оскільки власне право необхідно відрізнити від внутрішнього права, насамперед через те, що власне право міжнародної організації, на нашу думку, є більш ширшим поняття ніж внутрішнє право організації.

Г. Морозов виділяє три групи норм: 1) норми матеріального і процесуального права, так зване «внутрішнє право» міжнародних організацій. Одні з них регламентують саму

діяльність МО. Інші визначають характер та положення різних категорій персоналу, фінансові питання та ін.; 2) норми зовнішнього права – положення міжнародних організацій в системі міжнародних відносин; 3) особлива група норм, що забезпечує діяльність міжнародних організацій, насамперед ООН, участь у процесі міжнародної нормотворчості [1, с. 66]. На думку Г.Морозова, всі ці норми складають право міжнародних організацій, яке є частиною сучасного міжнародного права. Автор заперечує, що кожна організація має своє власне право. З поглядом автора можна частково погодитися, але на сучасному етапі розвитку міжнародних організацій, можна стверджувати, що кожна міжнародна організація має своє власне право.

В свою чергу, О. Шибаєва визнаючи право міжнародних організацій галуззю сучасного міжнародного права виділяє наступні групи норм, що регулюють діяльність міжнародних організацій: 1) норми, що відносяться до загального міжнародного права (принципи МП, що закріплюються у установчому документі організації); 2) норми внутрішнього права, які поділяються на первинні – це Статут, і вторинні – постанови міжнародної організації, мають міжнародний характер. Також до внутрішнього права відносить норми, що регулюють відносини організації з персоналом; 3) норми зовнішнього права – норми, що визначають правове положення міжнародної організації у міжнародних відносинах, зокрема, відносини міжнародної організації з державами і іншими організаціями [1, с.66-67]. З даною точкою зору не можна погодитися, оскільки норми зовнішнього права теж містяться у Статуті організації.

Більш сприйнятими, на нашу думку, є погляди Г.Тункіна та Г.Морозова.

Аналізуючи різні погляди щодо груп норм, що регулюють діяльність міжнародних організацій, пропонуємо наступну концепцію, відповідно до якої право міжнародних організацій включає чотири групи норм. До першої групи відносяться норми Статутів міжнародних організацій. Друга група норм складається із норм внутрішнього права міжнародних організацій. Третя група норм – це норми зовнішнього права міжнародних організацій. Четверта група норм – норми, що забезпечують участь міжнародних організацій у правотворчому процесі. Звідси право міжнародних організацій як галузь сучасного міжнародного права являє собою сукупність вищевказаних груп норм. В свою чергу, норми Статутів міжнародних організацій є основою для наступних груп норм.

Зауважимо, що в доктрині міжнародного права можна виділити три концепції щодо правової природи внутрішнього права міжнародних організацій, а саме:

1) норми внутрішнього права міжнародних організацій відносяться до норм міжнародного публічного права;

2) норми внутрішнього права міжнародних організацій відносяться до міжнародного права в широкому сенсі;

3) норми внутрішнього права виділяються в якості автономної системи права організації.

На нашу думку, друга концепція про міжнародно-правовий характер норм внутрішнього права є найбільш поширеною і прийнятною.

Зовнішнє право це норми, що визначають місце міжнародної організації в загальній системі міжнародних відносин: правовий інструмент, за допомогою якого міжнародна організація забезпечує свій статус в конкретних умовах її місце перебування, зв'язки з державами та іншими міжнародними і національними організаціями.

Відносини з іншими міжнародними інститутами стосуються найрізноманітніших організаційних, фінансових, політичних, правових питань, передбачених статутами міжнародних організацій та пізнішими угодами й домовленостями. Відносини з країною перебування в частині зовнішнього права стосуються режиму перебування, діяльності штаб-квартири, привілеїв та імунітетів організації в цілому. І нарешті питання міжнародного приватного права: придбання власності і матеріальних цінностей від інших міжнародних організацій; укладання контрактів на здійснення робіт, оренду транспортних засобів тощо; відкриття та використання рахунків у банках, отримання позичок; участь у судових справах, інші аспекти [3, с. 19].

Необхідно підкреслити, що володіючи обмеженою правосуб'єктністю, міжнародні організації не наділені повноваженнями створювати власну систему права, абсолютно незалежну від міжнародно-правової системи, оскільки вони засновуються на основі міжнародного договору, функціонують в міжнародній системі й створюють правила, які не можуть суперечити нормам міжнародного публічного права. Разом з цим вони створюють «власне право» міжнародної організації.

В західній літературі, такі науковці як П.Рейтер, Ідем, внутрішнє право називають власним правом, під яким розуміють сукупність норми, що визначають структуру, компетенцію органів, їх функції, а також діяльність міжнародних організацій в питаннях, пов'язаних з режимом і трудовими відносинами різних категорій персоналу, вирішенням майнових, фінансових та інших проблем. До нього також відносяться правила процедури органів, що мають важливе значення для ефективності діяльності міжнародних організацій [4, с. 315].

На нашу думку, не можна погодитися з даним визначенням, оскільки, власне право міжнародних організацій є більш ширшим поняттям за внутрішнє право міжнародних організацій. Власне право міжнародної організації складається з норм: по-перше, установчого договору міжнародної організації (зокрема, принципи, цілі та завдання організації); по-друге, норм правових актів, що ухвалюються органами організації; по-третє, норм міжнародних угод, що укладає організація та угод між державами-членами. Отже, внутрішнє право є частиною так званого власного права міжнародної організації.

Так, наприклад власне право притаманне Європейському Союзу. Зауважимо, що структура права ЄС є зовсім іншою у порівнянні з іншими міжнародними організаціями. Європейський Союз має своє власне право, так зване *acquis communautaire*. І щоб довести це, необхідно з'ясувати, що таке *acquis communautaire* в праві Європейського Союзу.

Так, поглиблення європейської інтеграції супроводжується появою нових понять у праві ЄС та внутрішньому законодавстві як держав-членів, так і третіх країн. Одним з фундаментальних понять, які з'явилися в процесі розвитку правового механізму інтеграції в межах європейських співтовариств і Європейського союзу, стало поняття *acquis communautaire* («спільного доробку»). Посилання на *acquis communautaire* є в актах Євросоюзу, які регулюють сферу зовнішніх зносин об'єднання. Воно включає:

- зміст, принципи, та політичні задачі Договорів, включно з Маастріхтським договором;
- законодавство, ухвалене з метою імплементації Договорів, та практику Суду;
- декларації та резолюції, ухвалені в рамках Співтовариства;
- міжнародні угоди та угоди між державами-членами, пов'язані з діяльністю Співтовариства.

Таким чином, якщо порівняти визначення *acquis communautaire* з визначенням власного права міжнародних організацій, то можна стверджувати, що *acquis communautaire* це і є власне право міжнародної організації.

Хоча ще однією правовою сферою, де використовується термін *acquis communautaire* є міжнародні угоди Євросоюзу. Зокрема, посилання на *acquis communautaire* зустрічається в угодах про стабілізацію та асоціацію, укладених ЄС з балканськими країнами. Так, у ст.69 Угоди про стабілізацію та асоціацію між ЄС та Хорватією, укладеної у 2001 р., говориться, що Хорватія намагатиметься поступово привести своє законодавство у відповідність з *acquis* Співтовариства, насамперед з фундаментальними елементами *acquis* внутрішнього ринку [2, с. 474].

«Спільний доробок» (*acquis communautaire*) можна визначити як сукупність правових норм, судових рішень, доктринальних понять, рекомендацій, домовленостей тощо, які виникли за час існування європейських інтеграційних організацій, вони є основою правопорядку Євросоюзу і мають сприйматися беззастережно державами-членами та країнами-претендентами на вступ до Євросоюзу.

Таким чином, Євросоюз створює свою власну правову систему.

Разом з тим, власне право кожної міжнародної організації має свою специфічну правову природу.

На думку автор, кожна міжнародна організація має свій арсенал форм, в яких знаходять втілення її правові акти, які й становлять її власне право. Власне право – це не тільки акти щодо функціонування самої організації, а й інші правові акти, такі як і установчі договори, судова практика організації, домовленості та ін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Муравьев В.И. Международные организации – специфические субъекты международного права / В. И. Муравйов – К.: УМК ВО, 1990. – 72 с.
2. Циганкова Т.М. Міжнародні організації: навч. Посібник / Т.М. Циганкова, Т.Ф. Гордеева. – К.: КНЕУ, 2001. – 340 с.
3. Муравйов В.І. Право Європейського Союзу: підручник / В.І.Муравйов, О.М.Лисенко, К.В.Смирнова, О.М.Шпакович [та ін.]; за ред. В.І.Муравйова. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – 704 с.
4. Reuter P. L'ordre juridique international et les traites des organisations internationales // Volkerrecht als Rechtsordnung internationaler Gerichtbarkeit Menschenrechte. – В., 1983. – S. 749.